

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**San Marino a Itálie – případová studie perforace státního
území**

Xenie Rybková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – ruská studia

Bakalářská práce

**San Marino a Itálie – případová studie perforace státního
území**

Xenie Rybková

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky během psaní mé bakalářské práce.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1 MIKROSTÁTY, ENKLÁVY A EXKLÁVY	9
1.1 MIKROSTÁTY A JEJICH POSTAVENÍ	9
1.2 ENKLÁVY A EXKLÁVY A JEJICH POSTAVENÍ.....	11
2 SAN MARINO A ITÁLIE OD SJEDNOCENÍ ITÁLIE DO 60. LET 20. STOLETÍ	14
2.1 FAŠISMUS V ITÁLII A SAN MARINU	16
2.2 POLITICKÁ A EKONOMICKÁ SITUACE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE.....	22
2.3 STÁTNÍ PŘEV RAT V SAN MARINU A ITALSKÁ INTERVENCE.....	23
3 DOHODA O PŘÁTELSTVÍ A DOBRÉM SOUSEDSTVÍ	25
4 VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA SAN MARINA A ITÁLIE OD 2. POLOVINY 20. STOLETÍ	29
4.1 SPOLUPRÁCE S EVROPSKOU UNÍ.....	30
4.1.1 <i>Celní unie</i>	33
4.1.2 <i>Měnová unie</i>	35
4.2 DALŠÍ FORMY SPOLUPRÁCE SAN MARINA A ITÁLIE	35
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
RESUMÉ	48

Seznam použitých zkratk

BCSM	Banca Centrale della Repubblica di San Marino (Centrální banka San Marina)
CDK	Centrum pro studium demokracie a kultury
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
Interpol	International Criminal Police Organization (Mezinárodní organizace kriminální policie)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
OSN	Organizace spojených národů
RSM	Republika San Marino
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)

Úvod

V 19. století došlo k úplnému sjednocení Itálie, tudíž italské území zcela obklopilo republiku San Marino, která existuje již od roku 301 n. l., a tak se San Marino stávalo více a více závislým na Itálii. Došlo také k tomu, že Giuseppe Garibaldi v procesu sjednocování Itálie musel na nějakou dobu najít útočiště před svými nepřáteli v San Marinu, kde mu byla poskytnuta značná pomoc a podpora. Giuseppe Garibaldi, vůdce vlastenců ve válce proti rakouské a francouzské armádě na území Itálie, slíbil, že San Marino zůstane i nadále nezávislým svrchovaným státem. Tyto historické události, které nastaly ve vztazích mezi San Marinem a Itálií, mají velký vliv na současnost.

Cílem mé bakalářské práce je na základě analýzy historických událostí a současnosti zjistit, jaký má na sanmarinskou vnitřní a zahraniční politiku vliv to, že perforuje území Itálie a tvoří tzv. enklávu. Sanmarinské území níže jmenované události pravděpodobně zasáhly i díky jeho geografické poloze, kdy Itálie je jeho jediným sousedem. Po sjednocení Itálie v Itálii a San Marinu tím nejvýznamnějším milníkem, s výjimkou první a druhé světové války, které bez pochyb zanechaly stopy v dějinách celého světa, byl nástup Benita Mussoliniho a fašismu, jenž pozměnil politický a ekonomický systém obou států. Situace v zemích po druhé světové válce a na přelomu 50. a 60. let, kdy italská vojska obsadila hranice San Marina, měla také značný vliv na chování zemí. Důležitý je též okamžik uzavření dohody o přátelství mezi zeměmi a založení Evropské unie, která začala budovat přátelské prostředí mezi všemi členskými státy, však San Marino je dodnes pouze členem měnové unie a součástí celní unie s EU, na rozdíl od Itálie, která se stala jedním ze zakladatelů dnešní Evropské unie. K tomu využiji odbornou literaturu, internetové zdroje a vzájemné dohody, kdy jednou z nich je „Dohoda o přátelství a dobrém sousedství“ psaná v italském jazyce, které se budu věnovat v samostatné kapitole.

V první teoretické kapitole této bakalářské práce vysvětlím pojmy, jako jsou mikrostát, enkláva a exkláva, a také jaké mají postavení na mezinárodní

scéně, včetně příkladů. Ve druhé kapitole se zaměřím na již zmíněné historické události, které se děly v San Marinu a Itálii po sjednocení Itálie až do 60. let 20. století, včetně dopadu na sanmarinskou a italskou vnitřní a zahraniční politiku. Jaký vliv mělo a má na San Marino to, že je obklopeno jedním velkým státem? Navzdory tomu, že je San Marino jedním z nejmenších států na světě, tak je známé jako velmi zajímavá turistická destinace, a řadí se k nejbohatším zemím světa. Třetí kapitola bude orientována pouze na „Dohodu o přátelství a dobrém sousedství“, která pro obě země vytvořila přátelské prostředí ve spolupráci a obchodu a důvěru. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na analýzu druhé poloviny 20. století a současného dění, na základě čeho bych měla zjistit, jak země nyní vzájemně kooperují. Založení dnešní Evropské unie znamenalo obrovský krok do současné již víceméně klidné éry. Itálie se stala v roce 1952 zakladatelským státem Evropské unie, která si klade za cíl zlepšovat spolupráci v Evropě. Základ oficiálních vztahů San Marina s tehdejší Evropským společenstvím se objevuje zhruba v roce 1983 a později San Marino vstupuje do měnové a celní unie s EU. San Marino jako mikrostát často podléhá diskusím ohledně toho, že stále není členem EU, avšak existují určité důvody, kterým se též budu během analýzy věnovat, přičemž San Marino je naopak aktivním členem mezinárodního systému, udržuje diplomatické vztahy asi se 108 zeměmi a je členem organizací, jako např. OSN, UNESCO, Rada Evropy a další, stejně jako Itálie. Na konci čtvrté kapitoly se podívám na průběh jejich současných diplomatických vztahů, zda mezi nimi fungují obchod, cestovní ruch a jak se země navzájem ovlivňují.

1 Mikrostáty, enklávy a exklávy

1.1 Mikrostáty a jejich postavení

V Greenwoodské encyklopedii mezinárodních vztahů je mikrostát definován jako „malý stát rozkládající se na extrémně malé ploše a/nebo s nízkým počtem obyvatel“ (Nolan 2002: 1055). „V současné době jde o nejčastěji užívané označení uvedeného typu státu v odborné literatuře, přesto se občas setkáváme i s jinými a rovněž vyhovujícími termíny. Německá autorka Katrin Friese uvádí jako nejčastěji užívaná synonyma pojmu „mikrostát“ termíny *trpasličí stát* či *nejmenší stát*, ale i „*ministát*, *liliputánský stát*, *zdrobnělý/maličký stát*, *miniaturní stát*“. Uvedené pojmy odpovídají pohledu současného světa na unikátní státní útvary, které se udržely i v globalizujícím se světě či ve sjednocující se Evropě“ (Srb 2017: 17). Jedná se také o entitu, která splňuje kritéria státu, což je trvalé obyvatelstvo, trvalé území, nezávislá vláda, fungující ekonomika, mezinárodní uznání, suverenita a další (Glassner 1993: 35–36). Z toho vyplývá, že i mikrostát může být nezávislým svrchovaným státem, však pouze v případě, že splňuje kritéria státní suverenity. Svrchovanosti mikro států se ještě budu věnovat na konci této podkapitoly.

V současné době existuje na světě celkem 72 mikro států, z toho je pouze 24 nezávislých území a zbytek jsou státy s omezenou suverenitou, např. i zámořská území (Srb 2017: 19). Jako příklad mikro států mimo Evropu bych uvedla Cookovy ostrovy, korálový ostrov Niue, Federativní státy Mikronésie, Palau, Tonga, Belize, některé ostrovy Karibského moře a další (Central Intelligence Agency nedatováno). Dle mého názoru jsou však významnými evropské mikro státy, které mají specifickou historii na rozdíl od jiných mikro států na světě, a proto na ně v této podkapitole budu klást větší důraz.

Některé evropské státní útvary vznikaly jako státy, které bychom už dnes označili termínem mikro stát (Srb 2017: 20). Jako příklad evropského mikro státu můžeme uvést Andorru, Monako, San Marino, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Maltu a Vatikán (Srb 2017: 19). Evropské mikro státy, jelikož jsou malé, mají

omezenou populaci a omezené zdroje pro svůj růst, a v důsledku toho většina mikrostátů není schopna udržet svůj ekonomický růst. Také žádný z mikrostátů nemá veřejné letiště, ale pouze soukromé nebo heliport, tudíž většina turistů využívá letiště sousední země daného mikrostátu. Evropské mikrostáty však za celou dobu existence prokázaly schopnost přežít (Misachi 2018).

Významnou roli při začleňování území do kategorie mikrostátů hraje mnoho faktorů, především rozloha území, však už záleží na autorovi, dle jakého faktoru se bude řídit. Existují také kritéria ekonomická, kdy například v roce 1969 stálý delegát USA v OSN navrhl, aby se za mikrostát považovalo takové území, jehož roční příjmy činí maximálně 15 milionů dolarů (Vielgrader 2009: 35). Skutečnost je však jiná, jelikož většina evropských mikrostátů má velmi vysoké příjmy, např. Monako v roce 2011 mělo roční příjmy ve výši přibližně jeden bilion dolarů (Srb 2017: 18–19).

Jakmile se řeší vztahy mezi mikrostáty a jejich patronskými zeměmi, které je obklopují, dá se konstatovat, že se jedná o spolupráci, která je postavená na dlouhodobém historickém vývoji. Jejich spolupráce se často odehrává v oblastech, jako je celní a měnová unie, obrana země, vzdělávání a další, přičemž v případě obrany lze říci, že státy jako Andorra, Monako a San Marino částečně ustupují od své suverenity a svěřují obranu státu do rukou sousedních zemí. Právě tyto tři mikrostáty spolupracují nejen se svým sousedním státem, ale dochází ke spolupráci i na evropské úrovni, kdy tyto státy se podílejí na některých projektech Evropské unie. Nicméně v žádném ze tří jmenovaných mikrostátů nemá Evropská unie diplomatické zastoupení, přičemž občané těchto zemí v případě, že se chtějí obrátit na diplomatické zastoupení EU, můžou k tomu využít příslušné orgány svých sousedních zemí (Dózsa 2008: 93).

Co se týče suverenity mikrostátů, byly vyvolány otázky týkající se uznání svrchovanosti a následného přijímání mikrostátů do mezinárodních institucí či organizací. Značná část diskuse spočívala v tom, zda jsou mikrostáty životaschopné, tudíž zda jsou schopny vést nezávislou zahraniční politiku,

odpovídat za vlastní bezpečnost a plnit povinnosti vůči svým občanům (Bartmann 2014: 28). Chování mikrostátů v zahraniční politice je v souvislosti s vysokou angažovaností v mezinárodních organizacích a podporou mezinárodních právních norem funkčně a geograficky omezené, neboť hlavním cílem zahraniční politiky mikrostátů je zachování nezávislosti. Mikrostáty řeší záležitosti, jako je malá velikost, izolace od hlavních trhů a nedostatek zdrojů. Důsledkem toho je omezené zapojení do mezinárodního systému, což mikrostáty řeší prostřednictvím mezinárodních organizací, v nichž získaly členství (Naseer nedatováno: 12). Z toho vyplývá, že i přesto, že mikrostáty nejsou schopny kvůli nedostatečným kapacitám vykonávat mnoho funkcí, jsou schopny si udržet ekonomickou a politickou stránku na dobré úrovni, a tudíž i vytvořit dobré životní podmínky v zemi. Týká se to hlavně evropských mikrostátů, které mají velmi rozvinutou ekonomiku. George Reid, australský politik, však na základě své analýzy chování mikrostátů v zahraniční politice konstatoval, že existují překážky pro plnou a skutečně nezávislou účast v mezinárodním systému, včetně závislosti mikrostátů na vnějším prostředí (Bartmann 2014: 30).

1.2 Enklávy a exklávy a jejich postavení

„Tvar území státu představuje jednu z nejdůležitějších politicko-geografických charakteristik. Z pohledu každého státu by bylo optimální, pokud by státní území mělo dokonalou tvarovou kompaktnost, přičemž politické centrum státu by leželo v ideálním geografickém středu státu. Takové území státu by v ideáلتypickém případě mělo tvar kruhu, v jehož středu leží hlavní město“ (Waisová a kol. 2007: 36), a takových rysů ideáلتypického území je velké množství.

Enkláva je území, jež je plně obklopeno územím jiného státu. Enkláva musí být obklopena cizím územím kompletně, neboť enklávou již není území ležící na hranici dvou jiných států, jako např. Andorra mezi Francií a Španělskem. Má-li však stát obklopený územím jiného státu přístup k moři, už se

označuje jako poloenkláva, jako např. Gambie, jejímž jediným sousedem je Senegal, nebo Monako sousedící s Francií. Důležitým atributem je také to, že stát, který obklopuje enklávu, by měl dle mezinárodních zvyklostí umožňovat přístup na území enklávy přes své území (Žaloudek 2004: 109). Za enklávy můžeme považovat státy, jako jsou Vatikán a San Marino obklopené Itálií, Lesotho v Jihoafrické republice, ale Andorru můžeme považovat maximálně za enklávu v Evropské unii (Velvyslanectví nedatováno). Enklávy můžeme také rozdělit na čtyři skupiny podle populace: mikroenklávy mají méně než jedna tisíc obyvatel, malé enklávy mají od jedné do desíti tisíc obyvatel, střední enklávy mají 10 000–99 999 obyvatel a enklávy od 100 000 obyvatel se považují za velké (Vinokurov 2007: 50).

Exkláva je pouze část státního území, která je zcela obklopena územím jiného státu, resp. jiných států (Žaloudek 2004: 124). Jinak řečeno, exkláva je území, které je odděleno od jádrového území jednoho daného státu, přičemž je obklopeno jiným státem nebo státy. Jako příklad exkláv, které jsou současně i enklávou, můžeme uvést španělské území Llívia (obklopeno Francií), německé území Büsingen (obklopeno Švýcarskem), ománské území Madha (obklopeno Spojenými arabskými emiráty) a další. Však příkladem exkláv, které nejsou enklávou, jsou např. ruské území Kaliningradu obklopené Polskem, Litvou a mořem, angolská Cabinda obklopená Kongem, Demokratickou republikou Kongo a též mořem, dále ázerbájdžánský Nachičevan obklopený Íránem a Arménií a španělská města Ceuta a Melilla obklopená Marokem a mořem. Někteří autoři však považují pojmy „enkláva“ a „exkláva“ za synonyma, která jdou odlišit na základě pozice mluvčího (Waisová a kol. 2007: 37).

„Zajímavým historickým příkladem exklávy je rozdělení území Pákistánu po odtržení od Indie. Pákistán byl až do roku 1971 rozdělen na Východní a Západní Pákistán, přičemž v roce 1971 vznikl z Východního Pákistánu samostatný stát Bangladéš¹ (tamtéž).

¹ Specifický typ fragmentovaného území.

Vliv enklávy na vztahy mezi její mateřskou zemí a zemí, jež obklopuje danou enklávu, je častěji negativní než pozitivní. Jestliže se objevují nároky na území enklávy ze strany obklopujícího státu, vztahy se mohou mezi mateřskou zemí a zemí obklopující enklávu výrazně zhoršit, dokonce může dojít i k ozbrojeným střetům. Pozitivní vliv enklávy na tyto vztahy je pozorován velmi zřídka (Vinokurov 2007: 81). Rovněž jsou enklávy, které se těmito vztahy zabývat nemusí, jelikož nemají žádnou mateřskou zemi, na kterou by byly vázány, jako např. San Marino, Monako a další. Rozdíl je v tom, že mateřská země dané enklávy může negativně i pozitivně působit na stát obklopující enklávu a tato enkláva je velmi vázána na svůj mateřský stát, ale v případě, že mateřská země neexistuje, suverénní enkláva je z části podřízena okolnímu státu, ale zároveň svoji vnitřní a zahraniční politiku řídí samostatně (tamtéž).

Podíváme se na dvě situace z historie, které jsou názorným příkladem chování jednoho státu vůči své exklávě a vůči své enklávě. Campione d'Italia (dále jen Campione) je exklávou Itálie, která se nachází na území Švýcarska, a San Marino je enklávou Itálie, která je zcela obklopena italským územím. Campione a San Marino se chystaly rozvíjet hazardní hry, které by jim poskytly velké příjmy v důsledku přílivu zákazníků nebo hráčů ze sousedních zemí. V obou případech sousední země návrh odmítly, přičemž ve Švýcarsku jsou dokonce hazardní hry zakázané. Nicméně Campione mohl vždy počítat s podporou své mateřské země Itálie, což vedlo ke kompromisu, kdy Švýcarsko povolilo hazardní hry na území Campione, ale s určitým omezením pro švýcarské obyvatelstvo. Naopak když San Marino přišlo s návrhem otevřít kasino, Itálie s velkým odporem a nesouhlasem působila na drobné San Marino, které se nakonec vzdalo svých ambicí. Zde je vidět, jak se San Marino dostává pod ekonomický a politický vliv Itálie, která plně obklopuje sanmarinské území, přičemž důsledkem je absence mateřské země, od které by mohlo San Marino získat podporu (Vinokurov 2007: 82).

2 San Marino a Itálie od sjednocení Itálie do 60. let 20. století

K úplnému sjednocení Itálie došlo v roce 1870, kdy bylo završeno tzv. risorgimento, což bylo hnutí za svobodu a národní jednotu Itálie mezi lety 1815–1870. Po řadě reforem a válek bylo v roce 1861 definitivně vyhlášeno Italské království, avšak bez Benátek a Říma, které italský stát získal až později, a tím bylo hnutí risorgimento ukončeno (Procacci 1997: 272). Otázkou také je, v jakém stavu bylo San Marino, které bylo v průběhu válek neutrální. Fakticky po vyhlášení Italského království Sanmariňané požadovali uzavření smlouvy o uznání svrchovanosti, k čemuž dochází v roce 1862, a tak se San Marino stalo jediným plně svrchovaným a uznávaným politickým subjektem z několika desítek bývalých drobných nezávislých zemí na Apeninském poloostrově. Zásahu na tom také má Giuseppe Garibaldi, bojovník za sjednocení Itálie, kterému San Marino po revoluci z roku 1849 poskytlo azyl, a nejen jemu, ale i manželce a části jeho vojska. Garibaldi poté plně respektoval přání Sanmariňanů zachovat si nezávislost a nepožadoval zapojení San Marina do sjednocovacího procesu (MZV.cz 2012).

Mezinárodní situace v Evropě byla na přelomu 19. a 20. století velmi napjatá a nejasná, jelikož docházelo k vytváření bloků, rychlému vývoji zbraní a k válkám a menším bitvám. Základem italské zahraniční politiky bylo přátelství s Velkou Británií a Francií, však později se projevuje její sblížení zpočátku s Německem a později s Rakousko-Uherskem. V říjnu 1879 byla podepsána spojenecká smlouva mezi Německem a Rakousko-Uherskem, a tak vznikl blok „Dvojspolek“ (Procacci 1997: 286). Tento proces se dokončil v květnu 1882, kdy se blok rozšířil na tzv. Trojspolek neboli Ústřední mocnosti, a to díky tomu, že se k němu připojila Itálie (Procacci 1997: 287). Vytváření protikoalice bylo pomalejší, avšak vzhledem k mocenským ambicím Německa došlo v roce 1904 k podepsání tzv. Srdečné dohody mezi Francií a Velkou Británií. Poté v roce 1907 došlo k podpisu další dohody mezi Ruskem a Velkou Británií, a tak byl

jejich spojenecký blok v podstatě dotvořen a vznikla tzv. Trojdohoda (Šubrtová 2015: 30). Obě koalice proti sobě později soupeřily v 1. světové válce, přičemž řada jiných států se připojila na stranu Trojdohody, a Itálie nakonec opustila Ústřední mocnosti a přidala se na stranu států Dohody. San Marino bylo s Itálií v přátelských vztazích, jelikož v roce 1872 a 1897 země mezi sebou uzavřely přátelskou smlouvu, jež byla později i pozměněna, a to v letech 1939, 1953 a 1971 (Mahalo.cz nedatováno). San Marino se však na rozdíl od Itálie během první světové války nepřidalo do žádného bloku a zůstalo neutrální, i když tvrzení zůstávají různá. Jedním z tvrzení je například to, že se bojů účastnilo 15 sanmarinských dobrovolníků na italské straně (Klieger 2013: 128).

V letech 1880–1890 se v San Marinu rozšířily anarchické myšlenky a do konce 90. let došlo k vzestupu reformních socialistů. V roce 1876 vytvořilo 128 aktivistů Společnost vzájemné pomoci, později se počet navýšil na 400 členů. Společnost rozproudila své aktivity do různých částí sociální sféry, a tak byl otevřen sklad zrna pro chudé a nezaměstnané, levná jídelna, pracovní družstva, pokladny pro seniory a osoby se zdravotním postižením, a další (Vestnik buri 2016). V roce 1906 byly vyhlášeny první v historii San Marina všeobecné volby do Velké generální rady neboli parlamentu, kdy volební právo měli pouze muži (Klieger 2013: 128). Velký vliv na nový parlament měla oligarchie, což se projevilo ve spolupráci s liberály a v porážce socialistů, kteří získali pouze 5 mandátů z 60, přičemž později se socialisté neshodli s demokraty a jejich koalice se nakonec zhroutila. Však v roce 1908 proběhly další doplňkové volby a díky tomu socialisté znovu získali mandáty v parlamentu. Snažili se prosadit zrušení výuky Božího zákona ve školách a provedení voleb kapitánů-regentů členy Velké generální rady², což se jim postupem času povedlo. Rada navíc přijala zákon upravující práci průvodců a dopravců, což byl začátek rozvoje cestovního ruchu (Vestnik buri 2016). Později byla uzavřena dohoda mezi San Marinem a Itálií, která nabídla San Marinu výhodnější celní poplatky, byla provedena mezinárodní soutěž, která značně obohatila státní pokladnu, a byl také přijat nový

² Do té doby se volilo pomocí losování.

zákon o udělování občanství cizincům. V září roku 1912 se socialisté a demokraté dohodli na vytvoření Demokratického bloku, který dosáhl velkého úspěchu ve volbách v roce 1913. Velká generální rada prostřednictvím Demokratického bloku vyjednávala s Itálií ohledně zvýšení celních poplatků při dovozu zboží z Itálie na území San Marina, dále uzavřela dohodu o dodávkách elektrické energie z Itálie do San Marina, a také byla zahájena výstavba vodovodu (Krugosvet.ru nedatováno). Politika v San Marinu byla do značné míry ovlivněna událostmi v Itálii a ve světě. Událost s názvem „červený týden“ neboli revoluční povstání v Itálii, které proběhlo v Itálii v červnu 1914, vedlo k masovým nepokojům i v San Marinu. Po jeho potlačení mnozí italští revolucionáři namířili do San Marina s cílem si najít útočiště, však socialisté velmi ostře bránili poskytování azylu Italům, např. konáním demonstrací. Nakonec se sanmarinský Demokratický blok rozpadl. Následná první světová válka též přivedla republiku do hluboké hospodářské krize (tamtéž).

Jak již bylo řečeno, San Marino bylo během první světové války neutrální. Dle mého pohledu významnými událostmi, které se projeví na vzájemných vztazích mezi San Marinem a Itálií, byl právě fašismus v zemích, druhá světová válka, i když se jí San Marino neúčastnilo, a státní vojenský převrat v San Marinu za účasti italských jednotek. Uznávám tudíž za vhodné se v následujících podkapitolách těmto historickým milníkům věnovat podrobněji.

2.1 Fašismus v Itálii a San Marinu

„Fašismus se zrodil v březnu 1919 v italském Milánu, průmyslovém, obchodním a kulturním centru Itálie, kde Benito Mussolini (1883–1945) založil první úderný sbor zvaný *Svaz italských spolubojovníků*, základ budoucí fašistické strany“ (Šmíd 2018: 24). Svaz byl tvořen pestrou skupinou lidí – bývalí vojáci, podporovatelé revoluční intervence, futuristé, republikáni a reformní socialisté, kteří měli nehomogenní politicko-hospodářský program s důrazem na levici. Fašismus se stal významným, až když se začal z levicových pozic posouvat

směrem k pravici. Mussoliniho fašistický program se profiloval jako antidemokratický, totalitní, bojovný směr založený na vůdcovském principu, jenž vystupoval proti demokracii, liberalismu, kapitalismu a komunismu. Vzestup fašismu se poté projevil v roce 1920, ale nejvíce v roce 1921, nicméně už v říjnu 1919 se konal ve Florencii první fašistický kongres (Šmíd 2018: 24–25). Historik Philip Morgan však nepovažoval vzestup fašistické strany za úspěch Mussoliniho vůdcovství, ale za důsledek poskytnutí finančních prostředků ze strany městských a venkovských středních vrstev severní Itálie. Fašismus byl, dá se říct, jako odpověď na politicko-ekonomickou krizi poválečného období (Šmíd 2018: 26). Po druhém národním kongresu fašistů v Miláně v květnu 1920 se zúčastnění dohodli na novém umírněném programu, který by mohl být zajímavý i pro střední třídy, jelikož strana přehodnotila přístup ke katolické církvi a otevřela se měšťanstvu (Šmíd 2018: 29).

Ve druhé polovině roku 1921 se v Itálii konaly parlamentní volby, kdy fašisté jako členové Národní fašistické strany poprvé vstoupili do parlamentu. Členové strany obdrželi 35 mandátů, přičemž i Benito Mussolini získal poslanecký mandát, a tak se Mussolini stal významným představitelem italské antisocialistické koalice. Stranu poté začali otevřeně financovat vlivní představitelé hospodářského života země, kteří si uvědomovali, jaký má již strana vliv a potenciál. V listopadu 1921 se konal v Římě třetí fašistický kongres a zde se dosavadní převážně severoitalské hnutí přeměnilo v již zmíněnou Národní fašistickou stranu (Šmíd 2018: 30–31). Další čtvrtý fašistický kongres se konal v říjnu 1922 v Neapoli, kde se rozhodlo o následném pochodu na Řím (Šmíd 2018: 34). Co se týče složení fašistické strany, tak ještě v roce 1919 strana měla 17 000 členů, a o dva roky později již disponovala téměř 100 000 členy, přičemž na podzim téhož roku se počet zvedl na 250 000 členů (Šmíd 2018: 32).

Je důležité také zmínit, že se San Marino v době Mussoliniho režimu, stejně jako Itálie, ocitlo pod vládou některých fašistických politiků, ale např. jih Itálie, kde zasedal čtvrtý fašistický kongres, zůstával fašismem dosud víceméně

nezasažen (Šmíd 2018: 34). Fašistický převrat nastal v San Marinu v letech 1922–1923, kdy Mussoliniho příznivci rozpustili sanmarinskou Velkou generální radu, což vedlo k novým volbám a nesoutěživému stranickému systému. Za fašistický vlastenecký blok hlasovalo 1437 voličů z celkového počtu 4184. Opozice emigrovala, a tak v zemi zůstala pouze jedna politická strana s názvem Sanmarinský odbor italské komunistické strany, která následně vstoupila do ilegálního boje proti fašistům. Postupem času i tato politická strana byla rozdrcena a obnovovat se začala až v roce 1940. Ačkoliv se San Marino v minulosti z italského vlivu vymanilo a stalo se plně svrchovaným státem, tak po fašistickém převratu se země stala tzv. loutkou fašistické Itálie, i když formálně byla nezávislost zachována (Vestník buri 2016). Zde je vidět, jak politika velkého státu výrazně ovlivňuje i politické působení malého státu, jehož jediným sousedem je právě vlivná Itálie.

Během let 1923–1924 se fašistické vládě podařilo prosadit dvě důležité reformy – školskou a volební. Školská reforma z roku 1923, tzv. Gentileho reforma, měla za úkol zavedení povinné výuky náboženství na základních školách, též zavedení státní kontroly nad vzdělávacími institucemi. Volební reforma, tzv. Acerbova reforma, měla za cíl pozměnit volební systém do parlamentu podle představ fašistů, a to tak, že vítěz musí získat dvě třetiny mandátů v poslanecké sněmovně. Byla však stanovena podmínka, že daná strana musela obdržet alespoň čtvrtinu hlasů z celkového počtu. Neobešlo se též bez vyhrožování, kdy nejvíce zastrašena byla opoziční Italská lidová strana (Šmíd 2018: 46). V dubnu 1924 se konaly v Itálii nové parlamentní volby už podle Acerbovy reformy. Benito Mussolini a jeho Italská fašistická strana se cítili jako vítězové už při zahájení voleb, což se na konci ukázalo jako pravda, neboť členové Italské fašistické strany získali 65 % hlasů, a Italská lidová strana pouze 9 %. Církev se sice obávala, že po pádu Mussoliniho režimu propukne v zemi chaos, ale postupem času přestávala zasahovat do politického dění (Šmíd 2018: 47).

V listopadu 1926 díky návrhu oligarchie byl přijat nový volební zákon, který zrušil všeobecné volební právo a obnovil starý zákon vlastníků domů. Zákon taktéž stanovil jedno pravidlo opakující zákon přijatý v Itálii, podle kterého strana s relativně největším počtem hlasů, ale ne méně, než 25%, získá dvě třetiny křesel v parlamentu. Počet hlasů za fašistickou stranu nepřetržitě rostl až do roku 1943 a počet voličů-vlastníků domů klesal kvůli emigraci a represím. Schválení fašistického režimu bylo doprovázeno přijetím různých diskriminačních zákonů, včetně zákona z roku 1928, podle něhož žena, která žije na území San Marina jako občan a provdá se za cizince, následně ztrácí občanství San Marina (Vestník buri 2016).

Fašismus však někteří viděli jako masovou základnu v čele s Mussolinim, která odbourává parlamentní režim, pošlapává svobodu a soustředí do svých rukou veškerou státní moc, zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž mnozí antifašisté si před těmito fakty zavírali oči. Problematikou fašismu se však zabývala mezinárodní konference, kterou uspořádali němečtí a francouzští komunisté v březnu 1923 ve Frankfurtu nad Mohanem (Nálevka 2000a: 46).

Fašistická vláda nevedla k žádným významným změnám socioekonomické struktury obou zemí. Například v San Marinu fungovalo pouze pět menších průmyslových podniků, jako např. výrobní papíru, továrna na těstoviny, kožedělná fabrika, a další. Jediné, co se dalo považovat za významné, byla výstavba železnice (32 km) spojující San Marino a italské město Rimini, která již byla v roce 1944 zničena. Sanmarinská vláda se po nástupu fašismu stranila Itálii, ale netrvalo to dlouho, neboť pro ně bylo důležitější přátelství, než nenávisť. Mezi San Marinem a Itálií byla v roce 1939 podepsána dohoda o přátelství (Honzák 1995: 428).

Benito Mussolini společně s Adolfem Hitlerem od 30. let usilovali o územní expanzi, což postupem času vedlo k rozpoutání druhé světové války. Už ve 20. letech se Itálie střetla s Velkou Británií z důvodu získání území Malty, kterou považovala za svůj ostrov, přičemž zájem Itálie se rozšiřoval na celou

oblast Středozemního moře (Kallis 2000: 51–52). Italské vojenské jednotky se vtrhly i do Etiopie a v roce 1936 B. Mussolini prohlásil Etiopii a i společně s Eritreou a Italským Somálskem za Italskou východní Afriku. San Marino však udržovalo neutralitu a do konfliktu se nevměšovalo (Šmíd 2018: 81). Benito Mussolini se posléze odhodlal připojit k německému tažení na západ a vyhlásil Francii válku, a tak Itálie vstupuje do druhé světové války i přesto, že její ekonomika na to nebyla vůbec připravena (Šmíd 2018: 127). Jestliže Itálie vstupovala do první světové války nepřipravena, tak vstup do druhé světové války byl mnohem horší. „Nedostávalo se tanků (celkově jich bylo na 400 a byly ‚kapesního‘ formátu), letadel (z 1400 strojů byla velká část zastaralá a s nedostatečným doletem) a zásoba munice stačila sotva na 60 dnů bojů“, prohlásil italský historik Giuliano Procacci (Procacci 1997: 353). Ve vodách Středozemního moře se též odehrávaly různé bitvy, z nichž Itálie vycházela se ctí. Však v roce 1941 začala nové fáze války, kdy se Itálie stala politicky a vojensky naprosto podřízenou zemí, což potvrdil německý vpád do Řecka a Jugoslávie, jenž ukončil italské představy o vůdčím postavení na Balkáně. Narůstající nespokojenost v zemi se postupně proměňovala v hněv a organizovanou opozici, což přivedlo v roce 1942 k založení Antifašistického výboru (Procacci 1997: 354–355). Byť se San Marino neúčastnilo druhé světové války, nepřivedlo to obyvatelé země k lepšímu životu. Zlepšovat ekonomiku státu, který je obklopen válčícím státem, není vůbec snadné. Sanmariňané se ocitli v místě, kde najednou panovala chudoba a fungovaly např. lístečky na chléb, černý trh, pašování a spekulace s potravinami (Vestník buri 2016).

Situace v zemích mířila k rozpadu fašistického hnutí. Dne 24. července 1943 se konalo zasedání Velké rady, kde se prakticky jednalo o odvolání Mussoliniho a svržení jeho režimu. Na Mussoliniho ihned po zasedání čekal vůz, který ho dopravil do římských kasáren, odkud byl deportován na ostrov Ponza u Říma, později na ostrov Maddalena u Sardinie a nakonec do Gran Sasso v Apeninách (Procacci 1997: 356; Šmíd 2018: 148). Pád fašistického režimu v Itálii 25. července 1943 měl za důsledek i rozvrat sanmarinských fašistů, však

do velmi zvláštní podoby, a to tak, že byla rozpuštěna Fašistická strana San Marina, ale oba vládnoucí kapitáni-regenti San Marina zůstali na svých pozicích (Vestník buri 2016). Jak se však tvrdí, tak samotný fašismus nebyl pádem Mussoliniho ani zdaleka poražen. „Následujících dvacet měsíců se neslo ve znamení krvavé občanské války mezi zbytky fašistických jednotek a antifašistické opozice, kdy se zástupci církve snažili bránit projevům brutality na obou stranách“ (Šmíd 2018: 148).

Po pádu fašistické vlády podepsala provizorní vojenská vláda příměří se Spojenci a od té doby se italské území stalo místem bojů mezi Němci a Spojenci. V květnu 1944 prorazila britsko-americká armáda německou obranu ve střední Itálii, která se zde usadila a účastnila se některých bitev, jako např. zdlouhavá bitva o Monte Cassino, a poté britsko-americká armáda mířila na sever. V červnu 1944 Spojenci vstoupili do Říma a po necelém roce jej osvobodili od nacistické okupace, přičemž později obsadili většinu střední Itálie, kdy důsledkem bylo osvobození Florencie (Šmíd 2018: 165). Také během druhé světové války v červnu 1944 britské letectvo bombardovalo území San Marina i přes jeho neutrální status. Během bombardování zahynulo 63 obyvatel a byla zničena železniční trať vedena přes celé území republiky do italského města Rimini. Později sanmarinské území okupovala německá vojska, ale masivní bombardování Spojenců a nakonec i britská vojska Němce vyhnala (Srb 2017: 66).

Fašistické hnutí se postupně začalo rozpadat i v severní Itálii (Šmíd 2018: 165). Přelom let 1944–1945 se však stal pro Itálii nejsurovějším obdobím v dějinách Itálie 20. století, jelikož se „Němci uchýlili k raziím i represáliím vůči civilnímu obyvatelstvu – masakry civilistů ze strany okupantů byly důsledkem válečné kampaně, jejímž cílem byla totální kontrola země“ (Šmíd 2018: 166). Začátkem dubna 1945 zahájili Spojenci ofenzivu, kdy došlo k osvobození severoitalských měst, která ještě nebyla v rukou Výboru národního osvobození. Výbor přistoupil k jednání se Spojenci, a tak „inicioval popravu Mussoliniho, kterého zajali partyzáni, když se pokoušel dostat v německé uniformě na

švýcarské hranice, a fašistických hodnostářů, kteří ho doprovázeli“ (Procacci 1997: 362). Poprava se konala 28. dubna 1945 v Miláně, kde jejich mrtvá těla byla dokonce i vystavena, přičemž tento čin měl symbolizovat rozchod s minulostí neboli konec fašistů (tamtéž). Druhá světová válka v Itálii definitivně skončila kapitulací německých jednotek dne 2. května 1945 (Šmíd 2018: 166).

2.2 Politická a ekonomická situace po druhé světové válce

Státy si uvědomovaly, že fašistický režim ponechal za sebou velké problémy. Není ale jasné, proč král Viktor Emanuel III., který mohl kdykoliv odvolat vládu, nechal Mussoliniho vládnout, přičemž po válce král abdikoval, a po něm ještě chvíli vládl jeho syn Umberto II. V červnu 1946 se v Itálii konalo referendum, kde mohli občané rozhodnout, zda bude země monarchií nebo republikou, a tak se Italové rozhodli pro republiku, jež musela okamžitě řešit velké množství vnitřních problémů způsobených druhou světovou válkou a fašistickým režimem. V roce 1948 byla vydána nová ústava a následně proběhly první parlamentní volby. Bezpečnostní stránku Itálie velmi podpořil vstup do NATO v roce 1949, díky čemuž se po světových válkách cítila méně ohrožena, a ekonomickou stránku Itálie podpořil Marshallův plán neboli Plán evropské obnovy ze strany Spojených států s cílem přispět k hospodářské, zemědělské a průmyslové rekonstrukci západní Evropy (Společnost přátel Itálie nedatováno).

Zatímco se Itálie proměňovala z monarchie v republiku, tak San Marino už bylo republikou, a pravděpodobně nejstarší existující republikou na světě. V březnu 1945 proběhly volby do sanmarinské Velké generální rady neboli parlamentu. Voleb se účastnily dvě koalice – Výbor pro svobodu (komunistická a socialistická strana) a Svaz demokratů (konzervativní síly). Výbor pro svobodu byl podporován Italskou komunistickou stranou a Svaz demokratů získával štědré investice z italského kapitálu. V poválečné Evropě byly levicové síly, zejména komunistické strany, velmi populární. V malém San Marinu byla tato popularita na nejvyšší úrovni, a v důsledku toho zvítězil Výbor pro svobodu,

který získal v parlamentu 40 mandátů z 60 celkových. Od tohoto okamžiku až do převratu a italské intervence v roce 1957 si moc v San Marinu udržovaly levicové síly. Co se týče ekonomické stránky, tak San Marino bylo velmi zaostalé ve srovnání s ostatními italskými regiony, ačkoliv na jeho území fungovaly pouze tři průmyslové podniky, a dva další podniky fungovaly jako pobočky italských společností. Vynikat sanmarinské území začalo s pomocí velmi kvalitního muškátového vína, které bylo několikrát oceněno na celosvětových soutěžích v Bruselu a začalo se postupem času vyvážet do zahraničí, což velmi pomohlo San Marinu v jeho krizové situaci (Vestník buri 2016). Také se San Marino snažilo přilákat zahraniční investory, aby vylepšili špatnou hospodářskou situaci země, ale snaha selhala kvůli nestabilnímu finančnímu systému, přičemž měnou státu byla italská lira (Jurek a kol. 2018: 191).

2.3 Státní převrat v San Marinu a italská intervence

V roce 1951 se vztahy mezi San Marinem a Itálií začaly zhoršovat a důvodem neklidné situace byl pokus o vytvoření kasina a rozhlasu na území republiky levicovou vládou San Marina, což vedlo k napětí mezi státy (Nesterov 2012: 102). San Marino se chystalo rozvíjet na svém území hazardní hry, které by mu poskytovaly nemalé příjmy. Italská vláda návrh nepřijala a snažila se tomu jakkoliv zabránit, například zadržováním sanmarinské části celních poplatků za zboží přepravované přes Itálii, přičemž pro San Marino to byl významný zdroj finančních prostředků. Itálie navíc zakázala svým občanům účastnit se hazardních her na sanmarinském území a zavedla kontroly na hranicích, jež znamenaly pro italské obyvatelstvo zákaz vstupu a pro cizince nepříjemné zdržení (Eccardt 2005: 286). V San Marinu také přibývaly společnosti s ručením omezeným, které podle Itálie neměly dobrý vliv na italský daňový systém (Duursma 1996: 225). Situace byla vyřešena nespravedlivým pro San Marino způsobem, a to v roce 1953, kdy došlo k uzavření dohody mezi republikami, přičemž San Marinu byla odebrána práva budovat na svém území rozhlasové a

televizní stanice a provozovat hazardní hry. Nicméně i přesto Itálie nebyla spokojená s jednáním San Marina, a tak v roce 1957 Italové s podporou Říma provedli v San Marinu státní vojenský převrat. Sanmarinští vojáci-dobrovolníci³ si však uvědomovali, že se nedokáží vyrovnat s italskou armádou, a tak se obrátili na OSN s požadavkem na poskytnutí vojsk. Sovětský svaz okamžitě reagoval a oznámil, že poskytne OSN a tudíž i Sanmariňanům svou vojenskou podporu, avšak později bylo v Moskvě rozhodnuto, že se nebudou vměšovat do konfliktu. Bylo ale zřejmé, že Italové porazí vojáky-dobrovolníky San Marina, a tak v říjnu 1957 bylo již celé území republiky okupováno italskou armádou. V důsledku tohoto konfliktu byla svržena koaliční levicová vláda tvořena socialisty a komunisty a naopak se posílala sanmarinská křesťansko-demokratická strana, která se po nástupu k moci snažila napodobit politické chování Itálie (Nesterov 2012: 102). Italská vláda tuto vládu ihned uznala a na její podporu vyslala do Republiky San Marino dva oddíly policie a dvacet tanků. Vystrašené obyvatelé se zamykali doma, obchody a podniky nefungovaly (Pečnikov 1989: 113). Křesťanští demokraté následně zvolili nové kapitány-regenty, což je funkce hlavy státu, která se dodnes udržuje v parlamentní republice San Marino. Vztahy mezi San Marinem a Itálií se po státním převratu normalizovaly, jelikož se i výrazně zlepšovala infrastruktura, především spojení republiky s jejím sousedem, což vedlo ve druhé polovině 20. století k ztrojnásobnění počtu obyvatel San Marina (Nesterov 2012: 102; Jurek a kol. 2018: 192). Závislost San Marina na Itálií se projevovala čím dál tím víc, především v oblastech souvisejících se sanmarinskou velikostí a polohou, např. v oblasti obrany, infrastruktury, komunikace, a dalších (Jurek a kol. 2018: 213).

Co se týče provozování rozhlasových a televizních stanic na sanmarinském území, Itálie nakonec dovolila San Marinu si založit vlastní televizní centrum, ale až v roce 1987, a dokonce jim na výstavbu a následnou údržbu schválila úvěr (Nesterov 2012: 106).

³ San Marino nemělo vlastní vojsko neboli armádu, pouze dobrovolníky.

3 Dohoda o přátelství a dobrém sousedství

Počátky oficiálního přátelského vztahu mezi Itálií a San Marinem lze datovat do let 1872 a 1897, během kterých byly podepsány první dohody. Právě tyto dohody byly 31. března 1939 nahrazeny tzv. Dohodou o přátelství a dobrém sousedství (Duursma 1996: 223), z italského jazyka „Convenzione di amicizia e di buon vicinato fra il Regno d'Italia e la Repubblica di San Marino“ (Wipo 1939). Tato dohoda je jednou z nejdůležitějších dohod, které se uzavřely ve 20. století mezi Itálií a San Marinem. Jak již bylo řečeno, dohoda z roku 1939 nahradila dvě předchozí dohody, které víceméně utvořily novou rozsáhlou dohodu. K pozměnění smluv dochází až ve 2. polovině 20. století, přičemž dochází pouze k pozměnění, nikoliv k vytvoření nových smluv, a přesně z tohoto důvodu jsem zvolila dohodu z roku 1939, která jasně definuje závazky obou států a není pouhým dodatkem.

Dohoda vstoupila v platnost 30. září 1939. Ve smlouvě je výslovně uvedeno, že italský král, etiopský císař a vůdce San Marina se dohodli revidovat Dohodu o přátelství a dobrém sousedství ze dne 28. června 1897 takovým způsobem, aby naplnili potřeby, které se v průběhu spolupráce objevovaly. Také si novou dohodou znovu potvrdit svazky přátelství, které vždy existovaly a budou existovat mezi Italským královstvím (nyní Itálie, celým názvem Italská republika) a Republikou San Marino, a které jsou založeny na společném původu, ideálech obou národů a pocitech vzájemné důvěry. Dohoda je složena z kapitol a článků.

První kapitola této smlouvy obsahuje obecná ustanovení, která tvrdí, že každá ze smluvních stran se musí řídit mezinárodním právem (čl. 2), že italské konzulární úřady musí vždy poskytnout pomoc občanům San Marina, kteří o to požádají (čl. 3), a že občanům jednoho státu bude dovoleno na území toho druhého státu vykonávat práci v jakémkoliv odvětví, přičemž musí mít přístup k zaměstnání za stejných podmínek jako občané toho daného státu (čl. 4).

Druhá kapitola popisuje soudní moc v občanských, obchodních a správních věcech, což znamená, že rozhodnutí, která byla vydána příslušným orgánem na území jednoho ze dvou států, můžou posuzovat na území toho druhého státu, jestliže jsou splněny podmínky, jako například, že rozhodnutí bylo řádně oznámeno a nabylo právní moci v zemi, nebo že rozhodnutí není v rozporu s jiným rozhodnutím, a další (čl. 5). Všechny záležitosti, které jsou uvedeny v jiných člancích této kapitoly, musí země řešit společně (čl. 10), přičemž občané obou států mají možnost prosazovat svá práva a zájmy před příslušným orgánem druhého státu za podmínek, které jsou stanoveny pro občany (čl. 11).

Ve třetí kapitole jsou obsaženy podmínky soudní moci v trestních věcech, kdy smluvní strany se zavazují předávat si na vyžádání jednotlivce, kteří jsou na území požadujícího státu trestně stíháni nebo odsouzeni příslušnými soudními orgány (čl. 12). Avšak smluvní strany odmítají předávání svých občanů, pokud po spáchání trestného činu nezískali občanství na území toho požadujícího státu (čl. 16). Žádost o předání jednotlivce podá příslušný soudní orgán požadujícího státu tomu druhému státu společně s rozhodnutím o odsouzení jednotlivce (čl. 22). Dále každá ze smluvních stran může udělit druhé zemi sankci v případě porušení konkrétních ustanovení (čl. 28).

Čtvrtá kapitola se zabývá administrativou. Jsou zde obsažena tvrzení, jako například, že každý ze států má možnost si vybírat na svém vlastním území daně, poplatky, včetně poplatků místních úřadů, pokuty a udělovat sankce (čl. 37).

Pátá kapitola této smlouvy pojednává o autorských právech a právech průmyslového vlastnictví. Každý z těchto dvou států se zavazuje, že na svém území zabráni jakémukoliv protiprávnímu šíření publikací nebo vynálezu nebo protiprávnímu výkonu vědeckých, literárních a uměleckých činností (čl. 42).

Další šestá kapitola nese název „Finanční ustanovení“. San Marino se tak vzdává práva na tranzit zboží a výrobků všeho druhu bez cla, které jsou dováženy na italské území třetí stranou. Nicméně tranzit přes italské území bez cla je povolen, pokud se jedná o publikace, umělecká díla a vědecké materiály,

kteře jsou určeny jako dar Republice San Marino (čl. 44). Dále se San Marino zavazuje zabránit pěstování tabáku na svém území a zhotovování tabákových výrobků (čl. 45). Také neprovádět ražbu jakýchkoliv mincí, jen s výjimkou zlatých, tudíž musí San Marino používat italskou královskou mincovnu (čl. 47). Italská vláda se rovněž zavazuje poskytnout vládě San Marina příznivé ceny na zboží či výrobky domácího průmyslu (čl. 49). San Marino má též právo na nákup v Itálii bez cla, avšak nesmí přesáhnout 15 000 000 kusů ročně (čl. 50)

V poslední kapitole jsou obsažena ostatní a závěrečná ustanovení, jako například opatření nezbytná k ochraně osob a zájmů nezletilých (čl. 53), opatření k ochraně církevních a náboženských institucí a náboženských sdružení (čl. 54). Také se článkem 55 utvrzuje, že občané obou dvou států se můžou volně pohybovat na území toho druhého státu, aniž by potřebovali cestovní pas (čl. 55).

K pozměnění dohody dochází v roce 1953, kdy článek 47 Dohody o přátelství a dobrém sousedství stanovuje, že San Marino se musí vyhnout všem opatřením ve finanční sféře, která by mohla přímo i nepřímou ovlivnit italský daňový systém. K další změně dohody dochází v září 1971, kde se vymezuje co nejširší kooperace mezi Itálií a Republikou San Marino pro zachování svobody a nezávislosti San Marina, přičemž Sanmarinští představitelé opět zdůraznili svou neutralitu (Duursma 1996: 226–227).

Jak již vyplývá z historické části práce, bylo i krizové období, kdy dohoda nebyla příliš dodržována, a to zejména po roce 1951, kdy došlo ke zhoršení vztahů mezi zeměmi kvůli rozvíjení hazardních her na území San Marina. Právě i z toho důvodu došlo v roce 1953 k pozměnění dohody a upravení článků (BCSM nedatováno). Co se týče článku 45, kdy se San Marino zavazuje zabránit pěstování tabáku a zhotovování tabákových výrobků na svém území, a také článku 47, který zakazuje San Marinu provádět ražbu jakýchkoliv mincí, došlo též mezi zeměmi k dalšímu opatření, neboť Itálie výměnou za tato omezení se zavazuje poskytovat San Marinu mořskou sůl, tabák, cigarety a zápalky za pořizovací cenu (viz podkapitola 4.2). Zajímavým faktem je to, že nyní už si San

Marino může razit vlastní mince (euromince), které zaručeně vynikají svojí originalitou. Dále co se týče článku 55, tak výhodou toho, že občané obou dvou států se mohou volně pohybovat na území toho druhého státu, je, že občanům jednoho státu je i dovoleno na území druhého státu vykonávat práci v jakémkoliv odvětví za stejných podmínek. Tato možnost je pro Sanmariňany velkou výhodou v případě, že by jednou v zemi došlo k nedostatku pracovních míst.

Dohoda o přátelství a dobrém sousedství z roku 1939 je platná dodnes a v současné době i řádně dodržována (BCSM nedatováno).

4 Vnitřní a zahraniční politika San Marina a Itálie od 2. poloviny 20. století

San Marino spolupracuje se svým sousedním státem v různých oblastech již delší dobu, přičemž tato spolupráce vyplývá i z Dohody o přátelství a dobrém sousedství, ať už se jedná o léta 1872 a 1897, anebo o léta 1939, 1953 a 1971, kdy se dohoda obnovovala. Už od konce 19. století je též mezi státy Poštovní unie. Spolupráce se také objevuje v oblasti praktických záležitostí, kdy mezi San Marinem a Itálií bylo podepsáno velké množství smluv, a jednou z nich je „Bilateral agreements with Italy“ (Duursma 1996: 227–228), také v oblasti vzdělání, zejména na úrovni odborného středního a vysokého školství (Pečnikov 1989: 118), a v dalších.

Do mezinárodní politiky se San Marino jako první evropský mikrostát pokusilo zasáhnout v dubnu 1919, kdy podalo žádost o vstup do Společnosti národů, a po něm následovaly další mikrostáty Monako a Lichtenštejnsko. Ovšem Společnost národů označila všechny tři přihlášky za neplatné, na což měla velké množství argumentů, kdy jedním z nich v případě Lichtenštejnska bylo to, že nemá vlastní armádu, která je atributem suverénního státu (Srb 2017: 201–202). Shromáždění Společnosti národů postupem času usoudilo, že nelze odmítnout členství státu z hlediska jeho velikosti, přičemž začleňování mikrostátů do evropských a mezinárodních struktur začalo až po druhé světové válce. Pozdější „studená válka však znemožnila zvýšenou participaci některých mikrostátů na mezinárodně-politických aktivitách, kterou mohli plně rozvinout jen lucemburští politici“ (Srb 2017: 202).

Zatímco San Marino žádalo neúspěšně o vstup, tak Itálie byla jednou ze zakládajících zemí Společnosti národů, však ta situace v zemi nebyla snadná. „Přes značný vliv Francie a Británie ve Společnosti národů nebyla organizace schopna důrazně prosadit své cíle, naprosto neefektivní byla její činnost proti agresivním krokům fašistické vlády v Itálii“ (Velvyslanectví nedatováno). Itálie nakonec ze Společnosti národů vystoupila, a to v roce 1937 (tamtéž).

Organizace spojených národů se stala v roce 1945 nástupcem Společnosti národů, přičemž Itálie nebyla jejím členem od začátku, ale stala se jím v roce 1955. Stejně tak San Marino a další tři mikrostáty, které dnes nejsou v EU (s výjimkou Vatikánu, který není členem OSN), vstoupily do OSN v letech 1990–1993. Vstup do OSN znamenal pro mikrostáty proměnu politických systémů a souvisel s vyšší mírou samostatnosti v oblasti vnější suverenity a s emancipací v nově se utvářejícím prostředí Evropy. San Marino však nikdy nebylo zvoleno členem Rady bezpečnosti OSN (Srb 2017: 203). Mimo jiné se San Marino stalo členem organizací, jako jsou UNESCO, Světová zdravotnická organizace, Rada Evropy, Interpol a další (Jurek a kol. 2018: 213).

Zásadními tématy zahraniční politiky San Marina jsou vztahy s Itálií a Evropskou unií, přičemž vztahy s Itálií jsou pro San Marino naprosto klíčové, jelikož ovlivňují existenci San Marina jako suverénního a funkčního státu (Jurek a kol. 2018: 213). Těmito vztahy se budu podrobněji zabývat v následujících podkapitolách. Co se týče spolupráce s Evropskou unií, víc se zaměřím na spolupráci mezi Evropskou unií a San Marinem, jelikož mezi Unií a Itálií je spolupráce dlouhodobě rozvinutá a pro mnohé známa. Dle mého názoru se kooperace mezi EU a RSM prohlubuje s pomocí jeho vlivného souseda, který už je členem Unie od jejího založení.

4.1 Spolupráce s Evropskou unií

„Britská skepse vůči integrované Západní Evropě na sklonku 50. let umocnila de Gaullovo podezření o trvání specifického vztahu obou anglosaských mocností. Ve svém memorandu britské a severoamerické vládě z roku 1958 požadoval pro Francii status velmoci, zcela rovnoprávně se Spojenými státy a Velkou Británií“ (Nálevka 2000b: 207). „Aktivní role Francie při vytváření Evropského hospodářského společenství byla tak motivována nejen hospodářskými důvody, ale i snahou o upevnění jejího mocenského postavení. De Gaullovo vytrvalé odmítání pozdějších britských žádostí o vstup do EHS

mělo být trestem za transatlantické spojení. Brzy se také ukázalo, že Evropské sdružení volného obchodu sice postupně odstranilo překážky ve vzájemném obchodním styku svých členů, ale na rozdíl od EHS nestimulovalo jejich ekonomický rozvoj“ (Nálevka 2000b: 207).

Každopádně integrační proces dnešní Evropské unie se zahájil rokem 1950, kdy byla zveřejněna Schumanova deklarace neboli plán. Plán navrhoval ustavení organizace, která by spravovala francouzské a německé zdroje uhlí a oceli, což byla hlavní strategická surovina té doby. Mimo Německo a Francii, které se podílely na realizaci organizace, vážný zájem o členství projevil jen Belgie, Nizozemsko, Lucembursko a Itálie. Motivy Itálie pro účast v organizaci byly podobné motivům Německa, kdy poražené země usilovaly o obnovu. Šest států se poprvé dohodlo, že budou usilovat o integraci, a tak dne 18. dubna 1951 byla v Paříži podepsána Smlouva o Evropském společenství uhlí a oceli (Plechanovová nedatováno). Dalším krokem byl Beyenův plán celní unie, na jehož základě šest zakládajících států v červnu 1955 přijalo rozhodnutí ustavit společný trh a rozšířit spolupráci do oblasti jaderné energetiky. Výsledkem složitých jednání bylo založení dvou organizací – Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom), a to v roce 1957. V období 60. let získávala Evropská společenství základní rysy – celní unie, společné obchodní politiky, společné zemědělské politiky a základ právního systému. V roce 1965 byla podepsána dohoda o sloučení všech tří existujících společenství s platností od července 1967, a poté se začalo hovořit o Evropských společenstvích (ES). Od té doby se k zakládající „šestce“ připojilo dalších 22 států a k prvnímu rozšíření ES došlo v roce 1973 (Plechanovová nedatováno). Z počáteční hospodářsky orientované spolupráce se zrodilo společenství, jež spolupracuje i v celé řadě jiných oblastí, jako např. ochrana životního prostředí, veřejné zdraví, bezpečnost či spravedlnost a migrace, což přivedlo v roce 1993 ke změně názvu na Evropskou unii (Europa.eu nedatováno).

Spolupráce Itálů s Evropskou unií se stále zlepšuje a jak již bylo zmíněno, Itálie se i podílela na založení dnešní Evropské unie. Itálie je velmi aktivní ve

sféře EU, a to tak, že italští poslanci zasedají v Evropském parlamentu, zástupci italské vlády se pravidelně účastní zasedání Rady Evropské unie, Itálie má svého člena v Evropské komisi a má též 24 zástupců v Evropském hospodářském a sociálním výboru (Europa.eu nedatováno). Postupem času byly také položeny základy pro zavedení společné evropské měny, z čehož se v květnu 1999 vyvinula eurozóna, a Itálie se stala jedním ze zakladatelů tohoto uskupení (Dědek 2015). K eurozóně se později přidalo i San Marino a vzdalo se tak italské liry, což znamená, že předtím San Marino využívalo měnu sousedního státu, tudíž nedisponovalo vlastní měnou (Srb 2017: 205). Také je Itálie součástí vnitřního trhu EU, což je volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (Muller 2016).

Evropská unie v rámci politiky „sousedství s mikrostáty“ neuplatňuje jednotnou strategii, ale naopak lze říci, že důležitými prvky, na nichž je postavena bilaterální spolupráce, jsou specifické a jedinečné historické vazby (Dózsa 2008: 93). Kooperace mezi mikrostátem a Evropskou unií je víceméně odlišná od kooperačních vztahů se zbývajícími státy. Však ze strany mikrostátů lze vidět jeden společný rys, a to ochrana svých národních zájmů za všech možných okolností (Dózsa 2008: 101). Každopádně San Marino není členem Evropské unie, ale uzavřelo s ní několik dohod – Dohodu o spolupráci a celní unii mezi EU a Republikou San Marino (platnost od roku 2002), na základě které došlo ke zrušení cla, pokud jde o vnitřní trh EU, dále Měnovou dohodu mezi Italskou republikou, jako zástupcem Evropského společenství, a Republikou San Marino, Dohodu mezi EU a Republikou San Marino, která stanoví opatření podobná těm, jež jsou vymezena v Nařízení 2003/48/CE Rady ve věci zdanění výnosů z úspor (platnost od roku 2005), a Monetární dohodu mezi EU a RSM s platností od roku 2012 (Businessinfo.cz 2018), a mnoho dalších.

Vstup dalších zemí do Evropské unie je již problematický, jelikož další mikrostáty mají pod 100 000 obyvatel a osob s občanstvím ještě méně, na rozdíl od Lucemburska a Malty, kteří se také považují za mikrostáty, ale disponují větším počtem obyvatel a jsou již součástí Unie. Vstup dalších mikrostátů do Unie by mohl přinést i jiné problémy a otázky, včetně toho, kdo by mikrostát

reprezentoval v evropských strukturách. „Katrin Friese připomíná i další problémy – například rotující předsednictví, poměr hlasů v Radě nebo efektivní reprezentaci národních zájmů v evropských orgánech. Je velmi pravděpodobné, že vstup evropských mikrostátů by mohl zvýšit i faktický vliv malých a středních států Evropské unie (Česká republika, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Belgie, atd.), a to by mohlo zkomplikovat ochotu větších států (Německo nebo Francie) rozšiřovat EU o mikrostáty“ (Srb 2017: 204). Však San Marino je dnes jediné, které fakticky uvažuje o vstupu do Unie, přičemž ostatním zemím vyhovuje status quo (Srb 2017: 205).

4.1.1 Celní unie

Celní unie Evropské unie byla vytvořena v roce 1968. „Zjednodušuje obchodování mezi podniky EU, harmonizuje cla na zboží ze zemí mimo EU a pomáhá chránit evropské občany, zvířata a životní prostředí na území Unie“ (Europa.eu nedatováno). V praxi celní unie znamená, že při přepravě zboží z jednoho státu EU do druhého se nemusí platit žádná cla. Celní orgány zajišťují bezpečnostní kontroly na vnějších hranicích EU, čímž chrání spotřebitelé před zbožím, které by mohlo být pro jejich zdraví nebezpečné. Též spolupracují s bezpečnostními a imigračními útvary, a tak společně bojují proti obchodování s drogami, zbraněmi a padělaným zbožím (tamtéž). Celní unie vyplývá z tzv. čtyř svobod evropského jednotného trhu, což je volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Členy celní unie je 28 zemí, tudíž každá země, která se stává členem EU, se stává zároveň součástí evropského jednotného trhu (European Commission nedatováno). Z toho vyplývá, že Itálie je plnohodnotným členem celní unie.

Mezi San Marinem a dnešní Evropskou unií byla podepsána v prosinci 1991 dohoda s názvem „Dohoda o spolupráci a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino“. V platnost dohoda vstoupila mnohem déle, a to v dubnu 2002, jelikož byla požadována ratifikace všemi členskými státy (Duursma 1996: 248). Do toho okamžiku byla

uplatňována „Prozatímní dohoda o obchodu a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino“ (Eur-lex 1992). San Marino se s dnešní Evropskou unií zavázaly, že obchod mezi nimi bude osvobozen od veškerých dovozních a vývozních cel a poplatků s rovnocenným účinkem, že v oblasti obchodu se zemědělskými produkty přijme San Marino předpisy Unie (v té době Společenství) týkající se veterinárních, rostlinolékařských otázek a otázek jakosti (čl. 5), že ode dne vstupu dohody v planost bude San Marino v případě zemí, které nejsou členy Společenství, uplatňovat celní sazebník, právní a správní předpisy a společnou obchodní politiku Společenství (čl. 6), že množstevní omezení dovozů a vývozů bude mezi Republikou San Marino a Společenstvím zakázáno (čl. 8), a další závazky. Také „zboží zakoupené sanmarinskými obchodníky pro San Marino v zemích EU (kromě Itálie) dle zákona (decreto) z 24. 3. 1993 č. 50 musí být vybaveno celními přepravními unijními doklady T2 nebo T2L, které musí být předloženy bez prodlení autorizovaným přepravcům k zajištění dovozních celních formalit (Businessinfo.cz 2018). Zároveň byl v Prozatímní dohodě ustanoven Výbor pro spolupráci, jenž je zodpovědný za řádné užívání dohody (čl. 13).

Platnost Prozatímní dohody vypršela v roce 2002 a začala platit „Dohoda o spolupráci a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino“, kde se smluvní strany dohodly, že posílí vzájemné vztahy. Dohoda byla také rozšířena o protokoly, jelikož i noví členové EU museli dohodu ratifikovat, stejně jako předešlé země. Jedním z takových protokolů je „Protokol k Dohodě o spolupráci a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino v důsledku přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království k Evropské unii“ (Eur-lex 2002).

Jak již bylo řečeno, součástí celní unie je 28 zemí Evropské unie včetně Itálie (Europa.eu nedatováno), z čehož vyplývá, že celní unie platí i mezi Itálií a San Marinem.

4.1.2 Měnová unie

Proces měnové integrace byl v podstatě zahájen se vznikem Evropských společenství, však samotná měnová unie byla realizována postupně ve třech fázích: první fáze 1990–1993, druhá fáze 1994–1998 a třetí fáze 1999–2002. Ve třetí fázi již došlo k zavedení eura v 11 zemích včetně Itálie a vzniku tzv. eurozóny, a postupem času se do eurozóny přidávaly i další země. San Marino není členem Evropské unie, tudíž nemůže být ani členem eurozóny (CDK 2018). Nicméně San Marino (a další tři mikrostáty) přijalo v lednu 1999 euro jako svou oficiální měnu na základě „Měnové dohody mezi Italskou republikou, jako zástupcem Evropského společenství, a Republikou San Marino“, anglicky *Monetary agreement between the Italian republic, on behalf of the European Community, and the Republic of San Marino* (Eur-lex 2001). San Marino se zavázalo přijmout pravidla Společenství týkající se eurobankovek a euromincí, které se budou používat na území San Marina, a přizpůsobit se harmonogramu zavedení eurobankovek a euromincí v Italské republice (čl. 1). Ačkoliv přechodné období trvalo tři roky, v zemích se používala jak italská lira, tak i euro. Ve smlouvě jsou též stanoveny podmínky pro vydávání omezeného množství euromincí od 1. ledna 2002 a mincí liry do 31. prosince 2001 (čl. 2). Euromince musí být dle dohody totožné s mincemi, které byly vydány členskými státy Unie, jež přijaly euro (čl. 3). Smluvní strany se také dohodly, že původní měnová dohoda mezi Itálií a San Marinem (italsky *Convenzione monetaria tra la Repubblica Italiana e la Repubblica di San Marino*) z prosince 1991 zanikne, jakmile nová dohoda vstoupí v platnost (čl. 10). Na první pohled vypadá, že bylo San Marino donuceno přijmout euro a podřídit se časově zavedení eura v Itálii, avšak San Marino mělo vždy stejnou měnu jako Italská republika, tudíž i v tomto okamžiku státy spolupracovaly společně.

4.2 Další formy spolupráce San Marina a Itálie

Mezi San Marinem a Itálií byla uzavřena celá řada bilaterálních smluv, které upravují jejich vzájemné vztahy, přičemž nejstarším smluvním vztahem

mezi zeměmi je poštovní úmluva z roku 1865. Uzavřených dohod mezi zeměmi je velké množství a týkají se zejména telekomunikace, dopravy, zdravotnictví a daňového a bankovního systému. San Marino spolupracuje a uzavírá dohody i s italskými substátními jednotkami, jako jsou autonomní regiony a provincie (OECD 2013: 14). Jak již bylo řečeno, San Marino není členem Evropské unie a není ani součástí území Schengenu, ale i přesto mezi územím San Marina a územím Itálie neprobíhají hraniční kontroly (Jurek a kol. 2018: 215).

San Marino se v současné době v politickém dění značně přizpůsobuje Itálii, kdy Itálie je pro něj velkým vzorem. Projevilo se to například v roce 2008, kdy po italském vzoru byla zavedena prémie pro vítěze voleb, přičemž vítězný subjekt musí ve Velké generální radě disponovat nejméně 35 křesly a zároveň získat ve volbách nadpoloviční počet hlasů a nejméně 30 mandátů (Jurek a kol. 2018: 203). Italský ekvivalent lze nalézt i v působení politických stran, kdy se sanmarinský stranický systém snaží napodobit stranický systém Itálie (Veenendaal 2013: 249).

Ekonomika San Marina je stejně jako v předchozích obdobích zcela závislá na ekonomice italské. Pokud jde o výrobní sektor, v zemi je nedostatek energie. Nerostné suroviny, kromě stavebního kamene, v zemi nejsou. V roce 2008 ekonomika San Marina částečně oslábla, především díky oslabené poptávce zboží a výrobků ze strany Itálie, která představuje téměř 90 % sanmarinského exportního trhu. Země je také otevřena zahraničním investicím. Dle zákona mohou cizinci vlastnit 100 % akcií místních společností. Je třeba také poznamenat, že Republika San Marino nemá žádný zahraniční dluh, ale 90 % ekonomiky je kontrolováno prostřednictvím cizích zemí, z toho 85 % ekonomiky kontrolováno Itálie (Nesterov 2012: 105).

V roce 2008 ministři zahraničních věcí San Marina a Itálie uzavřeli dohodu o spolupráci v oblasti rozhlasu a televize. Dohoda stanoví lepší podmínky, než ty předchozí, kdy San Marino může vysílat prostřednictvím pozemních a satelitních zařízení, přičemž v minulosti San Marinu ze strany Itálie

bylo dokonce odebráno právo zřizovat na svém území rozhlasové a televizní stanice (Segreteria di stato affari esteri 2008).

V roce 2009 byla mezi San Marinem a Italskou republikou podepsána nová dohoda o hospodářské spolupráci, která reguluje kooperaci zemí v různých odvětvích hospodářství (průmysl, obchod, cestovní ruch), taktéž otázky v oblasti životního prostředí, infrastruktury, dopravy, výzkumu, zdravotnictví a energetiky (BCSM nedatováno). V tomto roce byla uzavřena i dohoda o finanční spolupráci, která nahrazuje úmluvu o finančních a měnových vztazích z roku 1991. Nová dohoda posiluje spolupráci mezi zeměmi v oblasti finančních otázek, zejména je kladen důraz na dohled nad bankovním, finančním a pojišťovacím sektorem. Obě dvě dohody vstoupily v platnost až v roce 2015 a jejich uzavření bylo klíčové pro San Marino (BCSM nedatováno). Dále byla uzavřena dohoda o boji proti padělaným výrobkům a dohoda o ochraně duševního vlastnictví. Také se země dohodly na společném využívání italského letiště Rimini, přičemž San Marino ho může považovat za své vlastní letiště. Zároveň byla podepsána dohoda o vysokoškolském vzdělávání, výzkumné činnosti a zdravotní péči. Itálie de facto vyhověla San Marinu, od kterého ale získala záruku na „průhlednost“ ekonomiky země (Nesterov 2012: 106–107).

Uzavřené smlouvy s Italskou republikou víceméně nařizují San Marinu, jakým způsobem by se mělo chovat, což se projevuje i v obchodních záležitostech, kdy Itálie zakázala San Marinu pěstovat na jeho území tabák a zhotovovat tabákové výrobky, razit vlastní mince, provozovat kasina a jiná stanovení. Však výměnou za tato omezení Itálie poskytuje San Marinu mořskou sůl (nejvýše 250 tun ročně), tabák (40 tun), cigarety (20 tun) a zápalky (neomezené množství) za pořizovací cenu (čl. 48 a čl. 49 Dohody o přátelství a dobrém sousedství). Dnes už je provozování hazardních her na území RSM povoleno, stejně tak i ražba mincí, i když omezená. Co se týče exportu z Republiky San Marino do Itálie a importu z Itálie do RSM, tak mezi hlavní vyvážené zboží patří stavební kámen, vápno, dřevo, barvy, keramika, kaštiny a víno, a mezi hlavní dovážené zboží patří spotřební zboží, chemikálie, tabák a

energie (GraphicMaps 2018). Z toho plyne, že země si mezi sebou v rámci dlouhodobé spolupráce vytvořily přátelské vztahy, které se snaží udržovat a zlepšovat. Také se dá konstatovat, že San Marino je sice silně vázáno na Itálii, ale i bez přítomnosti Itálie v zemi by dokázalo dobře fungovat. Jinak řečeno, spolupráce by mezi zeměmi fungovala, ale kdyby se Itálie nevměšovala do vnitřních záležitostí San Marina, San Marino by, jako suverénní stát, i nadále fungovalo. Na základě různých internetových zdrojů lze též říci, že země jsou nyní v přátelském vztahu, neboť každá země řeší své vlastní záležitosti samostatně, jako např. událost v San Marinu z roku 2018, kdy republika požadovala miliardy na záchranu bank, který jsou zatíženy špatnými dluhy, a nejen, přičemž tato potřeba nebyla dodnes vyřešena (The Guardian 2018).

Závěr

Na základě analýzy historických událostí a současného dění lze konstatovat, že San Marino je velmi ovlivněno jeho jediným sousedem. Od období sjednocování Itálie si San Marino udržovalo neutralitu a svrchovanost, kterou San Marinu po italské revoluci zaručil Giuseppe Garibaldi, a již nepožadoval zapojení San Marina do sjednocovacího procesu. Během první i druhé světové války San Marino taktéž zůstalo neutrální, na rozdíl od Itálie, která cílevědomě vstupovala do válek.

Na přelomu 19. a 20. století se objevují počátky vzájemné spolupráce San Marina a Itálie, přičemž prvním krokem bylo založení Poštovní unie. Následovala poté i dohoda mezi zeměmi, která nabízela San Marinu výhodnější celní poplatky. Politická situace San Marina začala být ovlivňována ze strany Itálie už před začátkem první světové války, a to v důsledku revolučního povstání v Itálii v červnu 1914, což vedlo i k masovým nepokojům v San Marinu. Významnou událostí, která pozměnila ekonomický a politický systém nejen Itálie, ale i San Marina, se stal nástup Benita Mussoliniho a italského fašismu. Mussoliniho příznivci rozpustili sanmarinskou Velkou generální radu, což vedlo k velkým politickým změnám na území San Marina. Vztahy se mezi zeměmi nezhoršily, však velmi očividný je vliv a tlak Itálie na drobné San Marino. Chaos v San Marinu začal teprve po přijetí nových diskriminačních zákonů, včetně jednoho zákona, podle něhož žena žijící jako občan na území San Marina, která se následně provdá za cizince, ztrácí občanství RSM. Netrvalo to dlouho, neboť země si utvrdily své přátelství uzavřením Dohody o přátelství a dobrém sousedství v roce 1939. Dohoda jasně definuje závazky obou států a napomáhá jim udržovat přátelské a důvěrné vztahy dodnes.

Následná druhá světová válka též měla vliv na malé San Marino, přestože se San Marino války neúčastnilo. Itálie vstoupila do války nepřipravena, což ji ještě víc tlačilo na dno, tudíž San Marino mělo kolem sebe slábnoucího souseda, který nebyl schopen spolupracovat se svoji enklávou, dodávat ji potřebné

k životu zboží, a podobně. Sanmariňané se tak ocitli v zemi, kde panovala chudoba. Je to příklad toho, že sanmarinský stát je vázán na svého souseda, který se právě dostal do špatné ekonomické situace. Okolnosti v zemích mířily k pádu fašistického hnutí, které za sebou ponechalo velké ekonomické problémy. Země se snažily řešit krizovou situaci, přičemž San Marino bylo zaostalejší ve srovnání s ostatními italskými regiony a na jeho území fungovalo malé množství podniků, které by podporovaly růst ekonomiky. Po krátké době se vztahy mezi zeměmi začaly zhoršovat a hlavním důvodem neklidné situace byl pokus o založení kasina a rozvoj hazardních her na území San Marina (a nejen to), kdy Itálie ostře odmítla návrh sanmarinské vlády. V pozdějším státním vojenském převratu v San Marinu ze strany Italské republiky lze vidět, jak se Itálie snaží zabránit všemu, co jí na jednání San Marina vadilo, i přesto, že by se neměla vměšovat do vnitřních záležitostí jiného státu. Po státním převratu se v jednání sanmarinské politiky projevuje napodobení politiky italské, kdy i sanmarinské politické strany se snažily chovat podobně, přičemž ani v současné době nedošlo ke změnám, a San Marino se i nadále přizpůsobuje politickému chování Itálie.

Závislost San Marina na Itálii se projevovala především v oblastech souvisejících se sanmarinskou velikostí a polohou, např. v oblasti obrany, infrastruktury, komunikace a dalších. Pro San Marino byly a jsou vztahy s Itálií klíčové, jelikož ovlivňují existenci San Marina jako suverénního státu. To, že Itálie spolupracuje s Evropskou unií, vynucovalo i San Marino se přiblížit k evropské integraci. Italsko-sanmarinské vztahy podpořilo vytvoření celní a měnové unie mezi San Marinem, Italskou republikou, jako zástupcem Evropské unie, a samotnou Evropskou unií. Obchod mezi zeměmi a i mezi RSM a EU byl osvobozen od veškerých vývozních a dovozních cel, včetně množství omezení, a na základě měnové unie San Marino přijalo euro jako vlastní měnu (dříve italská lira), čímž se zavázalo používat i nadále stejnou měnu jako Italská republika. Samozřejmě ze strany Itálie nechyběly ani podmínky při uzavírání dohod, jež San Marino svobodně přijímalo.

Ve 21. století bylo též uzavřeno velké množství smluv, které podporují kooperaci zemí, ať už se jedná o hospodářskou spolupráci, politickou nebo finanční. Na základě analýzy lze říci, že San Marino by dokázalo fungovat i bez vlivné Itálie. Však mezi zeměmi existují určitá stanovení, která sanmarinská vláda nechce porušovat, a země to udržuje v přátelském spojení. Dle mého názoru se San Marino obává, že v případě, že by nesouhlasilo se zásahem Itálie do vnitřních záležitostí země, Itálie by mohla porušit suverenitu San Marina a zemi následně ovládnout. Navzdory tomu, že Italská republika velmi ovlivňuje vnitřní a zahraniční politiku San Marina, San Marino se naopak cítí sebevědomě, jelikož má po boku silného přítele, a díky tomu se úspěšně prohlubuje spolupráce jak s Itálií, tak i s Evropskou unií.

Seznam použité literatury

- Bartmann, John B. (2014). *Micro-states in the International System: The Challenge of Sovereignty* [disertační práce] (London: The University of London).
- BCSM (nedatováno). *Agreement on Economic Cooperation* (<https://www.bcsm.sm/site/en/home/international-relations/relationships-with-italy/agreement-on-economic-cooperation.html>, 7. 4. 2019).
- BCSM (nedatováno). *Agreement on Financial Cooperation* (<https://www.bcsm.sm/site/en/home/international-relations/relationships-with-italy/agreement-on-financial-cooperation.html>, 7. 4. 2019).
- BCSM (nedatováno). *Relationships with Italy* (<https://www.bcsm.sm/site/en/home/international-relations/relationships-with-italy.html>, 6. 4. 2019).
- Businessinfo.cz (2018). *San Marino: Vztahy země s EU* (<https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/san-marino-vztahy-zeme-s-eu-17853.html>, 23. 3. 2019).
- CDK (2018). *Hospodářská a měnová unie. Euroskop.cz* (<https://www.euroskop.cz/674/sekce/hospodarska-a-menova-unie/>, 25. 3. 2019).
- Central Intelligence Agency (nedatováno). *The World Factbook* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>, 2. 4. 2019).
- Dědek, Oldřich (2015). *Členské státy eurozóny. Zavedenieura.cz* (<https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/clenske-staty-eurozony>, 24. 3. 2019).
- Dózsa, Dániel (2008). EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After? *European Law Journal*, Vol. 14, No. 1, s. 93–104.

Duursma, Jorri C. (1996). *Fragmentation and the International Relations of Micro-States: Self-determination and Statehood* (Cambridge: Cambridge University Press).

Eccardt, Thomas M. (2005). *Secrets of the Seven Smallest States of Europe: Andorra, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Monaco, San Marino and Vatican City* (New York: Hippocrene Books).

Eur-lex (1992). *Prozatímní dohoda o obchodu a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino* ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:21992A1209\(02\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:21992A1209(02)&from=EL), 20. 3. 2019).

Eur-lex (2001). *Monetary agreement between the Italian republic, on behalf of the European Community, and the Republic of San Marino* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22001A0727%2801%29>, 20. 3. 2019).

Eur-lex (2002). *Protokol k Dohodě o spolupráci a celní unii mezi Evropským hospodářským společenstvím a Republikou San Marino v důsledku přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království k Evropské unii* (https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c3d25101-b665-488c-b6a0-af05a709df41.0001.01/DOC_39&format=PDF, 20. 3. 2019).

Europa.eu (nedatováno). *Celní unie EU v praxi. EU podle oblastí* (https://europa.eu/european-union/topics/customs_cs, 25. 3. 2019).

Europa.eu (nedatováno). *EU v kostce. Základní informace o EU* (https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_cs, 23. 3. 2019).

Europa.eu (nedatováno). *Itálie. Základní informace o EU* (https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/italy_cs, 25. 3. 2019).

European Commission (nedatováno). The European Single Market. *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs* (<http://ec.europa.eu/growth/single-market/>, 20. 4. 2019).

Glassner, Martin Ira (1993). *Political Geography* (Singapore: John Wiley & Sons, Inc).

GraphicMaps (2018). *San Marino* (<https://www.graphicmaps.com/san-marino>, 7. 4. 2019).

Honzák, František – Pečenka, Marek – Vlčková, Jitka (1995). *Evropa v proměnách staletí* (Praha: Nakladatelství Libri).

Jurek, Petr a kol. (2018). *Politika nejmenších evropských států* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Kallis, Aristotle (2000). *Fascist Ideology: Territory and Expansionism in Italy and Germany, 1922-1945* (New York: Routledge).

Klieger, Christiaan P. (2013). *The Microstates of Europe: Designer Nations in a Post-Modern World* (Maryland: Lexington Books).

Krugosvet.ru (nedatováno). Social'nye dvizheniya i politicheskiye reformy. *San-Marino* (https://www.krugosvet.ru/enc/strany_mira/SAN-MARINO.html, 4. 4. 2019).

Mahalo.cz (nedatováno). *Historie San Marina* (<https://www.mahalo.cz/italie/destinace-italie/san-marino/historie-san-marina.html>, 7. 2. 2019).

Misachi, John (2018). The Microstates of Europe. *World Atlas* (<https://www.worldatlas.com/articles/the-microstates-of-europe.html>, 2. 4. 2019).

Muller, Thomas (2016). Vnitřní trh EU – základní principy. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* (<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/vnitri-trh-eu---zakladni-principy--3363/>, 25. 3. 2019).

Mzv.cz (2012). Historie Republiky San Marino. *Velvyslanectví České republiky při Svatém stolci* (https://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_san_marinu/index_1.html, 7. 2. 2019).

Nálevka, Vladimír (2000a). *Světová politika ve 20. století I.* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.).

Nálevka, Vladimír (2000b). *Světová politika ve 20. století II.* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.).

Naseer, Mohamed A. (nedatováno). *Discussion Papers in Diplomacy: The Diplomacy of Micro-states* (Haag: Netherlands Institute of International Relations Clingendael).

Nesterov, Alexandr (2012). Republika San-Marino pered vyzovami XXI. veka. In: Gromyko, Alexey – Shmelyov, Nikolay a kol., *Rossiia i gosudarstva Apenninskogo poluostrova na sovremennom etape* (Moskva: Institut Evropy Rossiyskoy akademii nauk), s. 99–107.

Nolan, Cathal J. (2002). *The Greenwood Encyclopedia of International Relations: Volume 1–4* (Westport: Greenwood Press).

OECD (2013). *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes Peer Reviews: San Marino 2013: Phase 2: Implementation of the Standard in Practice* (Paříž: OECD Publishing).

Pečnikov, Borislav (1989). *7+1 nejmenších v Evropě* (Praha: Lidové nakladatelství).

Plechanová, Věra (nedatováno). Historie EU. 1950–1957. *Euroskop.cz* (<https://www.euroskop.cz/8885/15152/clanek/1950-1957---esuo-ehs-a-euratom/>, 23. 3. 2019).

Plechanová, Věra (nedatováno). Historie EU. 60. léta. *Euroskop.cz* (<https://www.euroskop.cz/8886/sekce/60-leta/>, 23. 3. 2019).

- Procacci, Giuliano (1997). *Dějiny Itálie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Segreteria di stato affari esteri (2008). *The Agreement on Radio and Television Cooperation to be signed in Rome* (<http://www.esteri.sm/online/en/home/news/articolo1000108.html>, 6. 4. 2019).
- Společnost přátel Itálie (nedatováno). *Dějiny Itálie* (<http://www.prateleitalie-ol.eu/index.php?page=dejiny-italie>, 13. 3. 2019).
- Srb, Vladimír (2017). *Proměny politických systémů evropských mikro států* (Praha: Machiavelli Press).
- Šmíd, Marek (2018). *Vatikán a italský fašismus* (Praha: Stanislav Juhaňák – Triton).
- Šubrtová, Marcela (2015). Britsko-francouzské vztahy na přelomu 19. a 20. století – od Fašodské krize k Srdečné dohodě. *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie* 26 (1–2), s. 18–32.
- The Guardian (2018). *San Marino plans to ask for IMF bailout to bolster banks* (<https://www.theguardian.com/business/2018/oct/03/san-marino-plans-ask-imf-bailout-banks>, 21. 4. 2019).
- Veenendaal, Wouter P. (2013). Size and Personalistic Politics: Characteristics of Political Competition in Four Microstates. *The Round Table* 120 (3), str. 245–257.
- Velvyslanectví.com (nedatováno). *Enkláva* (<http://velvyslanectvi.com/info/enklava.php>, 12. 2. 2019).
- Velvyslanectví.com (nedatováno). *Společnost národů* (<http://velvyslanectvi.com/info/spolecnost-narodu.php>, 24. 3. 2019).
- Vestník buri (2016). *Krasnye kapitany San-Marino* (<http://vestnikburi.com/krasnyie-kapitanyi-san-marino/>, 22. 2. 2019).

Vielgrader, Mario (2009). *Mikrostaaten in Europa: Ein Paradoxon im Zeitalter von Interdependenz und Globalisierung?* (Saarbrücken: Südwestdeutscher Verlag für Hochschulschriften).

Vinokurov, Yevgeniy (2007). *Teoriya anklavov* (Kaliningrad: Terra Baltika).

Waisová, Šárka a kol. (2007). *Atlas mezinárodních vztahů. Prostor a politika po skončení studené války* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Wipo (1939). *Convenzione di amicizia e di buon vicinato fra il Regno d'Italia e la Repubblica di San Marino (Dohoda o přátelství a dobrém sousedství)* (https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/it/it-sm1/trt_it_sm1.pdf, 15. 3. 2019).

Žaloudek, Karel (2004). *Encyklopedie politiky* (Praha: Nakladatelství Libri).

Resumé

The main goal of my bachelor thesis was to find out, based on the analysis of historical events and the present, the impact on San Marino's internal and foreign policy of perforating the territory of Italy and forming the so-called enclave. Events such as the rise of fascism to power, World War II and the military coup by Italian troops in San Marino hit San Marino due to its geographical location, when its only neighbor influential Italy. An important event that changed the economic and political system not only in Italy but also in San Marino was when Benito Mussolini came to power and started propagate Italian fascism. The subsequent World War II also had an impact on San Marino, even though San Marino did not participate in this war because of poor situation in Italy. After the military coup by the Italian troops in San Marino, we can even see San Marino's policy adaptation to Italian policy. Italy had big impact in the Republic of San Marino on gambling, coinage and tobacco growing, where Italy is trying to prevent anything that bothered her at the San Marino actions. In terms of cooperation, countries have been involved in the conclusion of mutual agreements, including agreements with the European Union, which have contributed significantly to their friendly relationship and economic situation. Since that, on the basis of the analysis, San Marino is very dependent on Italy, despite the fact that it does not face significant economic problems as in the past. Italy also has a major impact on San Marino's internal and foreign policies, but it intensifies cooperation with both, Italy and the European Union. For this analysis, I used professional literature, Internet resources and their mutual agreement.

Keywords: San Marino, Italy, enclave, microstate, fascism, coup d'état, internal policy, foreign policy, European Union, Convention of Friendship and Good Neighborhood between Italy and San Marino